

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2024. gada 27. maijā

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Jānis Neimanis un Jautrīte Briede,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto Rīgas apgabaltiesas (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (ieteikums Nr. 56/2024),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt Civilprocesa likuma 418. pantu, ciktāl tas neparedz tiesības apelācijas sūdzībā grozīt prasības priekšmetu un pamatu, ja prasību pamatojošie apstākļi no prasītāja gribas neatkarīgu iemeslu dēļ kļuvuši zināmi vienīgi apelācijas instances tiesā, un Civilprocesa likuma 427. pantu, ciktāl tas neparedz tiesības apelācijas instances tiesai atcelt pirmās instances tiesas spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, ja prasību pamatojošie apstākļi no prasītāja gribas neatkarīgu iemeslu dēļ kļuvuši zināmi vienīgi apelācijas instances tiesā un pastāv pamats grozīt prasības priekšmetu un pamatu, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmajam teikumam un attiecībā uz prasītāju civillietā Nr. C71273220 par spēkā neesošu no 2023. gada 20. decembra.

2. Civilprocesa likuma 418. pants noteic, ka apelācijas sūdzībā nedrīkst grozīt prasības priekšmetu vai pamatu, ietvert jaunus prasījumus, kas nav celti

pirmās instances tiesā, kā arī noteic, kas nav uzskatāmi par jauniem prasījumiem. Savukārt Civilprocesa likuma 427. pantā noteikti gadījumi, kad pirmās instances tiesas spriedums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktam Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Pieteikumā ir apstrīdēta likuma normu satversmība. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 9. punkts noteic, ka tiesības iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu ir tiesai, izskatot civillietu. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.¹ panta pirmās daļas 1. punktu pieteikums iesniedzams, ja tiesa, izskatot civillietu apelācijas instancē, uzskata, ka norma, kas būtu jāpiemēro attiecīgajā lietā, neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Turklāt saskaņā ar minētā panta ceturto daļu vairāku tiesību normu (aktu) apstrīdēšana vienā tiesas lēmumā pieļaujama gadījumos, kad visas šīs normas (aktus) nepieciešams piemērot vienas civillietas izskatīšanā.

Pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā apelācijas instancē ir civillietā par zaudējumu atlīdzību. Pieteikumā norādīts, ka pirmās instances tiesa noraidīja prasītājas lūgumus par pierādījumu izprasīšanu un pieņēma spriedumu, ar kuru prasība noraidīta. Lietas izskatīšanas laikā apelācijas instancē Pieteikuma iesniedzēja prasītājas lūgumu par pierādījumu izprasīšanu apmierināja. Savukārt pēc pierādījumu izprasīšanas prasītāja iesniedza prasības precizējumus. Ar Pieteikuma iesniedzējas lēmumu prasītāja prasības precizējumi tika atstāti bez virzības trūkumu novēršanai. Izskatot atbildētāja blakus sūdzību par minēto lēmumu, Senāts nolēma to atcelt, norādot, ka prasītāja nevis precizējusi prasījumu,

bet gan to palielinājusi, kā arī grozījusi sākotnēji celtās prasības pamatu, kas saskaņā ar Civilprocesa likuma 418. panta pirmo daļu apelācijas sūdzībā nav pieļaujams.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka lietas dalībniekiem arī apelācijas instances tiesā ir tiesības gan iesniegt, gan lūgt tiesai izprasīt jaunus pierādījumus. Taču Civilprocesa likuma 418. pants liedzot grozīt prasības priekšmetu vai pamatu, ja apelācijas instancē iesniegti jauni pierādījumi, kurus objektīvu iemeslu dēļ nebija iespējams iesniegt pirmās instances tiesā. Tas liedzot izskatīt prasību pilnā tās apjomā. Vienlaikus Pieteikuma iesniedzēja par neatbilstošu Satversmes 92. panta pirmajam teikumam lūdz atzīt arī Civilprocesa likuma 427. pantu, jo tas neparedzot iespēju atcelt pirmās instances tiesas spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, ja prasību pamatojošie apstākļi no prasītāja gribas neatkarīgu iemeslu dēļ kļuvuši zināmi vienīgi apelācijas instances tiesā un pastāv pamats grozīt prasības priekšmetu un pamatu. Tādējādi Civilprocesa likumā neesot tiesību normas, kas ļautu novērst pirmās instances tiesas nepamatota lēmuma noraidīt lūgumu par pierādījumu izprasīšanu negatīvās sekas.

Apelācijas instances tiesai ir jālemj par prasītāja prasības precizējumu pieņemšanu, un šī procesuālā jautājuma izlemšanas tiesiskās sekas ir atkarīgas no Civilprocesa likuma 418. panta. Ja apelācijas instances tiesa lemtu par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu, apelācijas instances tiesas lēmuma taisīšanai būtu jāpiemēro Civilprocesa likuma 427. pants. Abas tiesību normas regulē atšķirīgu procesuālo situāciju un ir paredzētas atšķirīga mērķa sasniegšanai civilprocesā. Civilprocesa likuma 418. pants ir vērsts uz to, lai apelācijas instancē pēc būtības tiktu izskatīti tikai tie prasījumi, kas izskatīti pirmās instances tiesā. Proti, apelācijas instance ir tiesīga izskatīt lietu tikai tajās robežās, kurās prasība tika skatīta pirmajā instancē (sk.: Aigars G., Ose D. 418. pants. *Apelācijas sūdzības robežas*. Grām.: Torgāns K., Laviņš A. (zin. red.) *Civilprocesa likuma komentāri. II daļa* (29.–60.¹ nodaļa). *Otrais papildinātais izdevums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 969. lpp.). Savukārt Civilprocesa likuma 427. panta mērķis ir nodrošināt Satversmes 92. pantā garantēto ikvienas personas tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanu noteiktos izņēmuma gadījumos, kad pirmās instances tiesa pieļāvusi tāds būtiskus civilās tiesvedības pamatnoteikumu pārkāpumus, kas dod pamatu atzīt, ka pirmajā instancē pārkāptas lietas dalībnieku tiesības uz viņu lietas izskatīšanu objektīvā, neatkarīgā, kompetentā un likumīgi izveidotā tiesā (sk.: Aigars G., Ose D. 427. pants. *Gadījumi, kad pirmās instances tiesas spriedums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā*. Grām.: Torgāns K., Laviņš A. (zin. red.) *Civilprocesa likuma komentāri. II daļa* (29.–

60.¹ nodaļa). *Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 982. lpp.).*

Arī no pieteikumā norādītā izriet divi atšķirīgi un savstarpēji izslēdzoši risinājumi Pieteikuma iesniedzējas norādītā lietas dalībnieku iespējamā tiesību uz taisnīgu tiesu aizskāruma novēršanai. Proti, paredzēt lietas dalībnieka tiesības apelācijas sūdzībā grozīt prasības priekšmetu vai pamatu, tādējādi ļaujot apelācijas instances tiesai izskatīt tādu prasījumu, kas nav izskatīts pirmās instances tiesā, vai paredzēt apelācijas instances tiesai tiesības nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai, ja tā, pēc apelācijas instances tiesas ieskata, nepamatoti pieņēmusi lēmumu noraidīt lūgumu par pierādījumu izprasīšanu. Taču pieteikumā nav sniegts pamatojums tam, kādēļ Pieteikuma iesniedzējai būtu vienlaikus jāpiemēro gan Civilprocesa likuma 418. pants, gan 427. pants.

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.¹ panta ceturtās daļas prasībām.

6. Papildus kolēģija vērš Pieteikuma iesniedzējas uzmanību uz to, ka tiesas pieteikumam jāatbilst arī citām Satversmes tiesas likumā noteiktajām prasībām. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu tiesas uzskats par apstrīdētās normas neatbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normai ir juridiski jāpamato. Tādējādi tiesai pieteikumā ir jāietver juridiski argumenti gan par apstrīdētās tiesību normas saturu, gan par augstāka juridiska spēka tiesību normas saturu un šo normu pretrunu, kuru nav iespējams atrisināt ar citām juridiskām metodēm. Tiesas pieteikuma gadījumā juridiskais pamatojums Satversmes tiesas likuma izpratnē ir juridisko argumentu kopums, kas ir nepieciešams un vienlaikus arī pietiekams prasījuma apmierināšanai.

Kritēriji, pēc kuriem vērtējama tiesību normas atbilstība Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, atšķiras atkarībā no tā, vai apstrīdētā tiesību norma pilnībā liedz personai noteiktas, konkrētajā situācijā nodrošināmas garantijas tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanai vai paredz tiesību uz pieeju tiesai ierobežojumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2012. gada 20. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2011-16-01 un 2018. gada 14. jūnija spriedumu lietā Nr. 2017-23-01*).

Pieteikumā ir citētas Civilprocesa likuma normas, tiesību doktrīna, kā arī Satversmes tiesas atziņas par tiesībām uz taisnīgu tiesu un vispārīgi norādīts, ka Civilprocesa likuma 418. un 427. pants liedz personai tiesības uz procesuāli efektīvu lietas izskatīšanu. Tomēr šādas vispārīgas norādes nav uzskatāmas par juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē. Pieteikumā attiecībā uz katru no apstrīdētajām normām nav ietverts pamatojums par to, vai tā liedz vai

ierobežo personas tiesības uz pieeju tiesai vai pārkāpj taisnīgas tiesas garantijas, kā arī sniegts konkrētiem Satversmes tiesas judikatūrā ietvertiem kritērijiem atbilstošs izvērtējums par to iespējamo neatbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam. Pieteikuma iesniedzēja arī nav pamatojusi, kādēļ no Satversmes 92. panta izrietētu pamattiesības personai savu aizskarto civilo tiesību uzsākt aizsargāt apelācijas instances tiesā jeb citiem vārdiem – prasību, kas celta un izskatīta pirmās instances tiesā uz viena pamata, izskatīt apelācijas instances tiesā uz cita, grozīta pamata.

Līdz ar to pieteikums neatbilstu arī Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

7. Visbeidzot, tiesas pieteikuma sastādīšanā vadās no Satversmes tiesas likuma 18. un 19.¹ panta noteikumiem. Tiesas pieteikums nav personas konstitucionālā sūdzība, tādēļ Satversmes tiesas likuma 19.² panta prasības par vispārējo tiesību aizsardzības līdzekļu izmantošanu un termiņu konstitucionālās sūdzības iesniegšanai uz tiesas pieteikumu nav attiecināmas.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc Rīgas apgabaltiesas pieteikuma (pieteikums Nr. 56/2024).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina